

A MISERUHA.

A miseruha — mai formájában — a testet elől-hátul fedő, kétoldalt nyitott ruhadarab, mely a fej átbocsátására nyílással bír. A hátrész szélessége 65—73 cm, hossza 105—115 cm között váltakozik. Alakja, szabásbeli összeillesztése s a díszítés elosztása tekintetében ma négy típust különböztethetünk meg, ú. m.:

A római — kétoldali kivágása mérsékelt, a fej számára alkotott nyílás trapézformájú s elől mélyen nyúlik le; az elős s hátsó lapot összekötő varrat a mellen vonul át úgy, hogy az elős rész jóval kisebb, mint a hátsó; díszítését a háton végigvonuló sáv (colonna), elől egy T alakú kereszt s a nyaknak széles szegélye adja.

A német — nyaknyílása kerek; hátán merőleges szárú kereszt, elején függélyes sáv van; a nyaknyílást keskeny szegés fogja körül, a varrás a vállakon fekszik.

A francia — nyaknyílása a rómaihoz hasonló, de szélesebb és rövidebb; hátán kereszt, sarkaiban kiugró szögletekkel; elején függélyes sáv, a nyakon széles szegés; a varrat a vállon fekszik.

A spanyol — nyaknyílása bő és kerek; elől-hátul függélyes sáv, eleje a mell magasságában erősen kivágott; az egész miseruha fölfelé túlságosan keskenyedék úgy, hogy egy-egy váll szélessége sokszor csak 15 cm; a varrás a vállon fekszik.

Valamennyi miseruhaformának őse a görög-római világnak egyik profán ruhadarabja: a penula. Ez egy kerek, teljesen zárt, a fej számára nyílással ellátott hosszú köpeny, melyet kissé változott formájában felleghajtó köpeny (Wettermantel) néven ma is ismernek és hordanak.

A penulát az ókorban főként utazások alkalmával használták; por- és esőköpeny volt, gyakran csuklya is volt rajta. Gyapjúból készült, csak a római katonák viseltek bőrpenulát (penula scortea). A császárság idejében az előkelő rómaiak is kezdték viselni, az övék azonban elől-hátul lefutó két függélyes biborsávval volt díszítve (penula nobilis). Liturgikus használatáról már a IV. századtól kezdve tudunk; az V. században már planetának nevezik — e néven említi a 633-iki toledói zsinat is — ravennai és római mozaikok pedig tiszta képet adnak arról, hogy ebben az időben milyen volt az alakja és használati módja.

A ma általános kazula elnevezéssel először Galliában és Afrikában találkozunk, ahol — valószínűleg a sátorhoz való hasonlatossága miatt — ruházták fel ezzel a névvel.

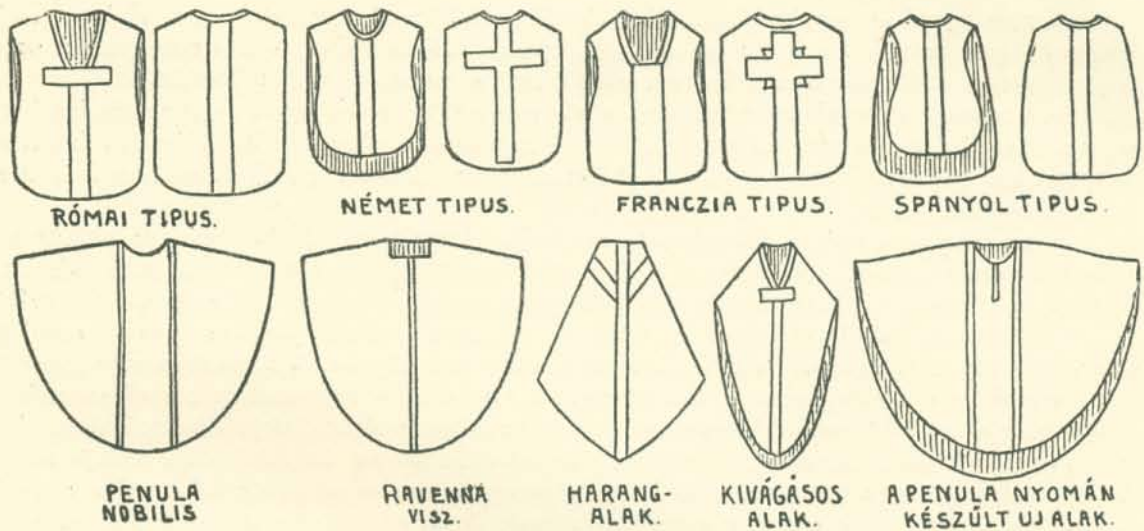
A penula bő redőzetével s a testhez simuló könnyű szövetével festői hatású volt. Voltak azonban hátrányai, amelyeknek kiküszöbölésére hosszú évszázadokon keresztül törekedtek s e törekvések művészietlen eredményei azok a miseruhatípusok, melyekről cikkem elején megemlékeztem.

Az első hátrány a miseruha kényelmetlen volta. A karokra nehezedő szövet akadályozta a szabad mozgást; a másik az, hogy az ősi penulaformára szabott kazulához igen sok szövet kellett, ami előállítását drágává tette annál is inkább, mert már a középkorban drága selyem- és brokátból készítették a miseruhákat, azonkívül pedig a XII. század végefelé kialakult szinkanon a templomi felszereléshez tartozó 2—3 kazula számát 12—15-re szökkentette föl, ami a szegényebb egyházakra elviselhetetlen terheket rótt. Ezeket a hátrányokat kétféleképpen igyekeztek segíteni. Elsősorban szűkebbre szabták a miseruhát, úgy, hogy kiterítve az ősi penula félkörével szemben már alig mutatott negyedkörcikket (ezt nevezték harangalakú kazulának), másfelől pedig úgy, hogy a miseruha szövetéből kétoldalt kanyarítottak ki egy-egy jókora darabot s így a karokat is megszabadították a rájuk nehezedő teher egy részétől, s a szövetben is jókora megtakarítást értek el. Így jutottak el a mai kazulatípushoz, mely nem ruhadarab többé, hanem kétoldalt teljesen nyitott s elől-hátul lelógó kemény szövetdarab, tehát nem ruha többé és nem is a mindent befoglaló caritas, amelynek szimbólikus jelképe kellene hogy legyen.

A harangalakú kazula szabásánál fogva elhibázott. A nyakon hegyes szög alatt található két vállvonal semmiképp sem felel meg az emberi vállak állásának s a miseruha

A miseruha szövete időmúlással harántráncokat alkot a tarkón. Azonfelül a két vállcsúcson nyugvó ruhaszövet szorítja hordozóját.

Néhány évtized óta komoly egyházi férfiak foglalkoznak a miseruha alakjának, szabásának és díszítésének művészi kialakításával. A törekvés eleitől fogva az volt, hogy az ősi formához közel álló, de kényelmesen hordható s a liturgikus követelményeknek is megfelelő ruhadarabot alkossanak, mely művészi formájánál fogva is megfeleljen ama magasztos funkciónak, melyet benne az áldozópap végez. Ennek a törekvésnek eredménye az itt is bemutatott kazulaforma, melynek vállszabása hozzásimul hordozójához, a karok szabad mozgását nem akadályozza, egészében bő és könnyű köpenyt alkot, mely a vállvonal és az oldalhossztól eltekintve, az ősi penulaformának hű másolata. Könnyű szövetből készül, ragasztás, papírbélés és más efféle szurrogátumok felhasználása nélkül, tehát hosszú ideig használható, ami magasabb beszerzési ára dacára olcsóbbá teszi az olcsó, de hitvány anyagból készült s így hamar elpusztuló miseruháknál. A szövet maga lehet sima vagy beleszőtt díszítéssel ellátott. Természetes, hogy a szövött mintázatban a túlnagy

formákat kerülni kell, mert azok a sűrű redőzet miatt túlságosan eltorzulnának s célszerű, ha szimbólikus jelentőségű vagy egyházi vonatkozással bíró mintával is hangsúlyozzuk a miseruha rendeltetését.

A hímzésnek különösen a kézi hímzésnek alkalmazása nagyon fokozza a miseruhának becsét; alkalmazásánál azonban figyelemmel kell lennünk arra, hogy hova kerül, s ha takarékosági okokból teljesen mellőzük is, mégis célszerű, ha a miseruha nagy felületét díszítősávokkal tagoljuk, kisebb részekre osztjuk. Ezen sávoknak helyes alkalmazására jó útmutatást adnak a régi miseruhák, melyeknél amazoknak elhelyezése a szerkezetnek s az ősi tradíciónak megfelelő. A miseruha felületének tagozásában négy típust különböztetünk meg, és pedig:

1. A vállról lefutó sávval két díszített miseruhát. Ez a forma közvetlen leszármazottja a penula nobilisnak és ravennai, meg római mozaikokon található.

2. Az elől lefutó sávval ellátott miseruhát, mely szintén a kereszténység első századaiból való s szerkezetileg nem más, mint az elől lévő rövid nyílás elfödésére szolgáló sávnak díszítőformaként való felhasználása.

3. az ú. n. gótikus keresztforma, mellyel a magyar koronázási paláston is találkozzunk. Az érseki palliumra emlékeztet az alakja, megtoldva a nyaknál lévő rövid, függélyes bemetszés elfödésére szolgáló sávval. Eredetileg tehát nem volt a keresztnek jel-

képe csupán díszítés s a XIII. század közepéig nem is nevezték annak, s csak XIV. században nevezik keresztnek s használják mint díszítést igen gyakran. A miseruha

4. A derékszögű keresztforma, mely alkalmazásának kezdetétől fogva (XIV. sz. vége) keresztet jelentett; de szerkezetileg logikusan származtatható a függélyes sáv és a függélyes bemetszés biztosítására szolgáló harántsáv összetételéből.

Ez utolsó formát csaknem kizárólag a XV. századtól kezdve használják. Méretei is oly nagyok lesznek, hogy a folyton kisebbedő kazula alapszövetét háttérbe szorítja, gazdag hímzésével, alapjának színével dominál a kazula alapszövetének színével szemben, úgy hogy a Sacra Congregatio Rituum az a határozata, mely kimondja, hogy a kazula színének, tehát az alapszövet színének dominálni kell a díszítés színével szemben, ennek a visszaélésnek megszüntetését is célozza. A túlságos nagy kereszt különben is szét-darabolja a miseruhát, független a ruhától s egyik oka annak, hogy a ráncokkal való eltorzítástól megóvándók, kemény béléssel látták el a kazulát s ezzel végkép kivetkőztették ruhajellegeből.

A miseruhán alkalmazható díszítés tekintetében teljes művészi szabadsággal járhatunk el, csupán azt kell szem előtt tartanunk, hogy a díszítés megfeleljen a komoly célnak, melynek a miseruha szolgál. Az alapszövet tekintetében megválasztásánál kötve vagyunk a liturgikus színekhez: fehér, piros, zöld, ibolya és feketéhez, megjegyezvén, hogy az aranyzövet — mely azonban sosem pótolható sárgával — s az ezüst szintén használható, Gaudete és Lactare vasárnapjain pedig egy rózsaszínek nevezett világos ibolyaszín is meg van engedve. A díszítésben azonban minden színt használhatunk, kivéven a fehér kazulán a feketét. Ez korántsem jelenti azt, hogy sok színt használjunk, jól megválogatott, de akár díszkrét, akár élénk harmóniában álló kevés színnel mindig művészebb hatásokat érhetünk el, a sík felülethez kellő módon alkalmazott stilizált formákkal komolyabb eredményekre jutunk, mintha művészietlen túfestéssel vagy gépi szövésével minden áron festményeket akarunk utánózni az arra nem való szöveten.

Végül még egyet: A miseruha rendeltetésénél és művészi becsénél fogva is értéket képvisel. Gondos megőrzést igényel. Alkalmas tartón, vagy laposan, hajtogatás nélkül fektetve, száraz helyen őrzendő. Gyakori szellőztetéssel megóvjuk a penészedéstől, a dohosodástól, selyme, mert abból készitendő mindig, nem foszlik idő előtt, s a legkisebb hibát azonnal javítassuk ki rajta, így elejét vesszük a gyors pusztulásnak. Ez pedig szintén megtakarítást jelent, mert a gondosan kezelt, jó anyagból készült miseruha hosszú esztendőkön át tartó szolgálatával bőven kárpótol a viszonylag nagyobb áldozatokért, melyekbe beszerzése került.

MIHALIK GYULA.

